

Ühe pere tragöödia: kodu kaotusest alates võttis üksikema ja tütre elu kurva pöörde

ALLAKÄIGUSPIRAAL: Tallinnas Väike-Ameerika tänavas elas pisikeses korteris üksikema tütrega. Kui omanik nad välja tõstis, käivitus nende mõlema jaoks traagiline sündmuste ahel.

Külli-Riin Tigasson

Kylli-Riin.Tigasson@ekspress.ee

Ludmillal oleks olnud nagu kaks elu: kõigepealt üksikemana, kes töötab tehases; ja siis koduta jäänud naisena. Need olid justkui erinevad inimesed. Lõpuks kaotas ta elu armukadede elukaaslase noahoobi tõttu.

Ludmilla tütar **Alesja** mäletab hästi seda päeva, kui ema tuli koju ja ütles, et nüüd on minek. Oli 2004. aasta detsember, jõuludeni oli jäänud paar nädalat. Kiiruga pakkisid ema ja tütar asjad – muustrilised suvekleidid, sinise Reeboki dressipluusi, kingad, Alesja kooliõpikud ja töövihikud. Teleka ja arvuti võtsid nad kaasa. Kõik muu – Alesja voodi, laud, mille taga ta oma koolitükke tegi, elutoa kapp, kus Ludmilla hoidis oma raamatuid – ta armastas lugeda – jäi maha.

Sinna, kuhu nad läksid, rohkem asju kaasa võtta ei saanud.

Uues peatuspaigas oli kõik ajutine. Nad läksid Ludmilla venna kahetoalisesse korterisse Lasnamäe lõpus. Magamistuba jagasid Ludmilla vend ja vennanaine. Elutoa diivanil hakkasid magama Ludmilla ja Alesja.

Alesja käis siis üheksandas klassis. Oma tuba tal enam ei olnud. Alesja õppis venekeelses eliitkoolis, Tõnismäe Reaalkoolis. Tema vanast kodust Väike-Ameerika tänaval kulus kooli minekule seitse-kaheksa minutit jalgsi, nüüd aga võttis see bussidega üks tund ja kolm minutit.

Väljatõstmine on trauma

Kodust väljatõstmine on kahtlemata psühholoogiliselt traumeeriv sündmus. Mõne aasta eest ilmus teadusajakirjas Spanish Journal of Psychology teadusartikkel, mis sedastas, et kodunt väljatõstmise järel kannatab ligi 90 protsenti inimesi ärevuse ja depressiooni all. Kodunt välja tõstetud tajusid hirmu, abitust ja stressi.

Alesja oli liiga noor, et sõlmida enda nimele üürileping, aga piisavalt täiskasvanud, et vastutada ema võlgade eest.

Pärast koduta jäämist ema muutus, räägib tütar Alesja. Varem oli Ludmilla iga päev koristanud. Käis töö. Aitas kõrvalkorteris elanud ühe jalaga naabrit, käis tema eest poes, ja kui süüa tegi, kanasuppi, seljankat või borši, siis viis seda ka invaliidist naabrile.

Alkoholi Ludmilla siis, kui tal veel oma kodu oli, ei kuritarvitanud. „Jõi mõne klaasi ainult siis, kui oli sünnipäev, aastavahetus või midagi sellist,“ ütleb Alesja. Sama kinnitab ka Ludmilla kunagine naabrinaine **Raissa**: „Ludmilla oli alati sõbralik, lahke, rahulik, hea inimene.“

Pärast väljatõstmist hakkas Ludmilla elu allamäge veerema. Tema tööraamatust on näha, et mõned kuud pärast seda, kui Ludmilla korteriomanik teatas naisele, et ta peab välja kolima, lõpetas ta töö käimise.

„Elasime Lasnamäel neljakesi väikesel pinnal, ema tundis end ebamugavalt, et see pole tema kodu,“ ütleb Alesja. „Tundis, et tahab mingit asja võtta, aga kas sa ikka võid, see pole ju oma.“

Ludmilla elas koos tütrega venna ja vennanaise juures umbes pool aastat. „Siis ta kadus ära. Tema ellu tuli alkohol, uued sõbrad,“ ütleb Alesja.

Konflikt omanikuga

Ludmilla ja Alesja olid niinimetatud sundüürnikud.

Väike kahetoaline korter – köök kuus ruutu, elutuba viisteist, Alesja tuba kümme ruutmeetrit – oli olnud juba Ludmilla lapseõlvokodu. Hiljem, pärast abiellumist ja lahutust ja vanemate lahkumist jäi Ludmilla korterisse tütrega kahekesi.

Akna taga kasvas suur puu, mille õõnsuses pesitses öökull. Akendest nägid nad maasikapeenraid, tikripõõsaid ja õunapuid. Nüüd, aastal 2022 tegutseb selles vanas puumajas apartementhotell, maasikataimede ja tikripõõsaste asemel on hoovis elupuud ja kivisillutis, kedagi vanadest elanikest majas alles ei ole.

Ludmilla ja Alesja kodumaja tagastati õigusjärgsetele omanikele – kahele eakale õele – 1995. aastal. Esialgu oli kõik rahulik, kuid nullindate algul vahetus omanik ja elanikel tekkis uue omanikuga konflikt.

Ludmillaga samal ajal ütles uus omanik üles ka lepingu naabrinaise Raissa eksabikaasa Aleksandriga. Raissa ja **Aleksander** palkasid advokaadiks **Maarika Pähklemäe**, viisid asja Tallinna ringkonnakohtusse, ja said palju soodsama tulemuse kui Ludmilla. „Mina elanikest lahti saada ei tahtnud,“ ütleb majaomanik **Tiiu** Eesti Ekspressile. „Ma olen ise represseeritu tütar ja ma ei tahtnud ülal pidada inimesi, kes arveid ei tasunud.“

Ludmilla ja Alesja väljatõstmise kohtuotsusest on näha, et Ludmilla vaidles üürileandjaga, sest polnud rahul, et omanik „lammutas ventilatsiooni ja lülitas välja gaasi, elektrijuhtmestik on puudulik, aknad ei käi kinni, laest langeb krohvi, köögi põrand vajub“. Veel seisab kohtupaberites, et Ludmilla otsustas koos „kolme alles jäänud naabriga, et kuni omanik ei täida üürileandja kohustusi, nemad arveid ei tasu.“ Ludmilla leidis, et tema on korterisse palju panustanud – näiteks pani tema pere oma kulu ja kirjadega 1980ndate lõpus, enne kui maja tagastati, korterisse gaasikütte ja -boileri, ehitas vannitoa.

Omanik Tiiu heitis aga Ludmillale ette, et ta pole üle kolme kuu üüri maksnud, võlg oli kasvanud 1189 euroni. 2004. aasta detsembris otsustas Tallinna linnakohus, et Ludmilla peab Tiiule ära maksma võla ning kandma 194 eurot kohtukulusid. Kohus otsustas, et Ludmilla ja Alesja tuleb välja tõsta teist eluruumi vastu andmata.

Keegi ei küsinud, kus laps elama hakkab

See, et Ludmilla otsustas omanikule üüri mitte maksta ja lõpus kodust ilma jäi, oli tema – vale – valik.

Kuid kohtuotsus puudutas ka Ludmilla alaealist, toona vaid 15aastast tütart.

„Kohtus keegi ei küsinud, ei uurinud, et mis minust saab, kuhu mina siis lähen,“ meenutab Alesja tagantjärele. Majaomaniku Tiiu advokaadi **Martin Pärna** taotlusel kaasati lapsealine Alesja kohtumenetlusse kostjana – ehk siis Ludmilla kaasvõlglasena. Ükski lastekaitsetöötaja menetlusega ei tegeleud.

„Võiks öelda, et järgnevad aastad olin minagi koduta,“ ütleb Alesja nüüd.

Ludmilla oli peaaegu kaks aastat enne väljatõstmist pannud end Tallinna linnavalitsuses munitsipaalkorterite järjekorda. Linnavalitsus leidis aga (kohtupaberite andmetel), et „kostja ning tema alaealine laps ei ole sotsiaalabi vajavad isikud, kuna nad tulevad iseseisvalt toime“. Linnalt ema ja tütar eluaset ei saanud.

Mida tähendab koduta olek?

2005. aasta kevadel, mõned kuud pärast seda, kui Ludmilla ja Alesja kodust välja tõsteti, võttis Euroopa organisatsioonide föderatsioon (FEANTSA), mis tegeleb koduta jäänud inimestega, vastu Euroopa kodutuse ja eluasemepuuduses isikute tüpoloogia. Erialainimesed kutsuvad seda tüpoloogiat ingliskeelse lühendi – Ethos – järgi.

FEANTSA on mõjukas organisatsioon. Ta teeb tihedat koostööd Euroopa Liidu institutsioonidega. Möödunud suvel, kui Portugal oli Euroopa Liidu eesistujamaa, võtsid ELi sotsiaalkaitseministrid vastu nn Lissaboni deklaratsiooni võitluseks kodutusega. Eesti poolt kirjutas sellele alla **Signe Riisalo**. Deklaratsioonis on kirjas, et „kodutus on sotsiaalse tõrjutuse üks kõige äärmuslikumaid vorme, kahjustades inimeste füüsilist ja vaimset tervist, heaolu, elukvaliteeti ning ligipääsu tööturule“. Veel seisab deklaratsioonis, et erilist tähelepanu tuleb pöörata „laste, noorte, naiste ja üksikvanemate kodutusele“ ning et aastaks „2030 tuleb väljatõstmisi igal võimalusel vältida ning kedagi ei tohi välja tõsta ilma, et tal aidataks vajadusel leida sobivat eluasemelahendust“.

Selle deklaratsiooni väljatöötamisel oli FEANTSA-l oluline roll.

FEANTSA kodutuse ja eluasemepuuduses isikute tüpoloogia Ethos hõlmab laia isikute ringi. Näiteks on peavarjuta inimesed need, kes magavad pargipingil või kodutute öömajas. Samuti „ebakindlates tingimustes“ elavad inimesed – need, kes elavad väljatõstmisohus või ajutiselt sõprade või sugulaste juures. Nagu Ludmilla ja Alesja.

Viimane foto emaga

Alesja, tumedad pikad juuksed lahtiselt õlgadel, seljas roosakas pullover, kaelas kuldne kett, võtab kotist välja paksu pildialbumi. Alesja on nüüd 32. Ludmilla võinuks tänavu saada 52.

Albumis on fotod Alesja ema ja isa pulmadest. Nende pulmapidu toimus samas puumajas, kus nad elasid – esimesel korrusel oli üks tühi korter, kus nad seda tähistasid. Foto Alesjast ja Ludmillast kahekesi Keila-Joal. Ema ja tütar mere ääres. Viimane ühine pilt Alesjast ja Ludmillast on tehtud 2005. aasta suvel, pool aastat pärast väljatõstmist. Alesja lõpetas siis põhikooli, Ludmilla tuli lõpetamisele, käes kilekott, jalas tikk-kontsaga kingad. Pärast lõpetamist viisid ema ja tütar üheskoos Alesja paberid polütehnikumi, et Alesja saaks edasi õppida puhastusteenindust. Koos osteti kooliasju.

Siis aga jäi ema ja tütre suhtlus harvaks. „Ma teadsin, et ema on kuskil Kopli kandis, aga me ei suhelnud.“

Alesja õppis polütehnikumis kolm kuud, siis jättis pooleli.

Onu ja onunaine, kelle juures ta peatunud oli, olid lahku minemas, onu hakkas pidutsema. Kui Alesja õhtul „koju“ jõudis, võis juhtuda, et kedagi ei olnud kohal. Kui võti oli maha ununenud, siis ta sisse ei saanud.

„Käisin ringi, kaks kilekotti kaasas, helistasin sõbrannale, kas võin sinu juurde tulla,“ meenutab Alesja.

Alesja käis juba viieteistaastasena tööl, ühes koristusfirmas. Tal oli oma sissetulek. Aga omaette korteri üürimiseks oli ta liiga noor. Kohad, kus ta elas, vahetusid – natuke aega ühe sugulase juures, siis oma poisi juures, siis sõbranna juures.

Kuna Alesja oli olnud väljatõstmise protsessi kaasatud samuti kostjana, pidi ta hakkama oma palgast maksma kinni võlga majaomaniku ees. Alesja näitab konto väljavõtet – 2006. aasta aprill, Alesja on just saanud seitseteist, koristusfirma on kandnud talle üle 2316 krooni (148 eurot) palka, ja kohtutäitur peab sellest 115 krooni kinni selgitusega „väljatõstmise otsus“.

Aastaks 2030 tuleb väljatõstmisi igal võimalusel vältida ning kedagi ei tohi välja tõsta ilma, et tal aidataks vajadusel leida sobivat eluasemelahendust.

Alesja oli liiga noor, et sõlmida enda nimele üürileping, aga piisavalt täiskasvanud, et vastutada ema võlgade eest. Alesja näitab veel üht pilti kontoväljavõttest. 2006. aasta detsember. Alesja on seitseteist, isa on talle üle kandnud 800 krooni (51 eurot) alimente. Samal päeval on läinud sellelt summalt maha 115 krooni kohtutäiturile, selgituseks „väljatõstmise otsus“.

Kui Alesja sai kaheksateist, võttis ta pangast tuhat eurot laenu. Selle raha eest maksis ta maakleritasu ja ettemaksu, et üürida ühetoaline korter Õismäel. Ostis padjad ja tekid.

Viimased kolmteist aastat on Alesja töötanud ühes ja samas koristusfirmas. Kortereid koristamas ta ei käi, ta teeb eripuhastust. Puhastab öösiti suuri toidupoode ja ministeeriumihooneid. Vahatab põrandaid, peseb aknaid. Makstakse korralikult, ütleb ta. Ta kogub raha, et teha oma kodu ostuks sissemaksu.

Me kohtume ühel reedesel pärastlõunal kell kaks. Varem Alesja ei saanud, sest ta töötas hommikul kella neljani, koristab suurt toidupoodi. Ta tahtis end enne meie kohtumist välja puhata.

„Mul oli valik, kas olen nõrk ja hakkam jooma, või elan korralikku elu, käin tööl,“ ütleb Alesja. „Siis, kui see kõik minuga juhtus, et mul polnud peaaegu neli aastat õiget kodu, ei tundunud see olukord mulle eriti hull. Leidsin alati lahenduse. Alles nüüd, tagantjärele, tundub imelik, et kohtus isegi ei küsitud, kuhu ma elama lähen. Ma olin siis ju laps. Olen mõelnud, et kui mu elu oleks olnud stabiilsem tollal, oleksin võibolla teinud teisi valikuid, õppinud.“

Alesja räägib veel, et 18aastaselt käis ta Tallinna linnavalitsuses küsimas, ega tema kui endine sundüürnik ei saaks panna end munitsipaaleluruumi järjekorda. „Selle peale prinditi mulle

välja kohtuotsus mu ema väljatõstmise kohta, öeldi, näete, välja tõstmine teist eluruumi välja andmata. Ja veel öeldi, et otsi ema üles ja maksa tema võlad ära,“ meenutab Alesja. Ta otsustas, et peab ise hakkama saama, nagu oli saanud varemgi.

Ludmilla, Vladimir ja Stepan

Möödunud aasta 15. detsembril sisenesid Tallinnas Lubja tänava kohtumaja neljanda korruse saali Alesja, ja vanem mees, Vladimir.

Vladimiri, kiilaneva peaga mehe käed olid raudus ja ta saabus kohtusaali kahe politseiniku saatel. See oli Alesja ema Ludmilla viimane elukaaslane.

Alesja istus istungi lõpuni vaikselt, käed põlvedel. Ta oli tulnud siia kohtusaali selleks, et vaadata, kuidas peetakse kohut Vladimiri üle, keda prokurör **Kelly Kruusimägi** süüdistas Ludmilla tapmises.

Vladimir ja Ludmilla olid viimased kaheksa aastat elanud koos väikeses korteris, mis kuulub Vladimiri õele.

Prokuröri kirjelduse järgi hargnesid Ludmilla elu viimasel õhtul traagilised sündmused.

2020. aasta 5. novembri õhtul oli Vladimiril ja Ludmillal külas ühine tuttav **Stepan**. Pruugiti alkoholi. Ühise istumise ajal muutus Vladimir armukadedaks, hakkas tegema Stepanile etteheiteid, et tal on Ludmillaga suhe. Stepan lõi Vladimirit ja lahkus.

Varahommikul kell 4.51 kutsus Vladimir Ludmillale kiirabi. Kui kiirabi kohale jõudis, oli Ludmilla olnud juba mitu tundi surnud, tal oli juba hakanud tekkima koolnukangestus. Ludmillat oli löödud noaga rindkerre, vigastades südant ja kopsu.

„See oli nii-öelda klassikaline noalööök, kus lööja tõstab noa üles, võtab löögi sooritamiseks hoogu ja ülevalt alla teeb kannatanu pihta tugeva löögi,“ selgitas kohtus prokurör Kelly Kruusimägi. „Kannatanu vajuks kokku, surm saabus väga kiiresti.“

Ludmilla põlvedel ning silmalaul olid verevalumid.

Elutu Ludmilla viidi ära.

Neli ja pool kuud hiljem oli Vladimiril külas sama Stepan, kellega ta oli Ludmilla elu viimasel õhtul aega veetnud. Lisaks Stepanile oli külas veel paar meest. Tunnistajate kirjeldusel oli Vladimir sellel õhtul hakanud Stepani süüdistama oma naise tapmises. Stepan lõi Vladimirile näkku. Vladimir vastas samaga ning lõi Stepani lisaks veel noaga kaks korda.

Stepan jäi ellu, kuid tal tuvastati rindkere tagaselja lahtine haav, traumaatiline õhkrind, traumaatiline verirind ning kolju ja näoluude hulgimurrud.

Prokurör Kelly Kruusimägi küsis Vladimirile kahe kuriteo eest liitkaristuseks üksteist aastat vangistust. Kuna tegu oli lühimenetlusega, siis karistust lühendati kolmandiku võrra, nii et prokuröri küsitud karistus on kokku seitse aastat ja neli kuud.

Tänavu 6. jaanuaril teatas kohtunik **Anne Rebane**, et kinnitab prokuröri küsitud karistuse. Vladimiri kaitsja on tänaseks kohtule esitanud apellatsiooniteate, mis tähendab, et mees kaalub võimalust otsus edasi kaevata. Kuna Vladimiri puhul pole süüdimõistev kohtuotsus jõustunud, ei avalda Ekspress tema täisnime.

Miks tapmises kahtlustatav jäeti vabadusse?

Vladimiri kohtuasja materjalidest paistab, et kuigi Ludmilla sai noahoobi rindkeresse, viibis mees vahetult pärast Ludmilla tapmist kinnipidamisasutuses vaid kaks päeva, 2020. aasta 9. novembrist kuni 11. novembrini. Tal lasti vabaduses rahulikult kriminaaluurimise tulemusi oodata... ning vaid mõni kuu hiljem ründas Vladimir noaga Stepani.

Miks Vladimirit pikemaks ajaks vahi alla ei võetud?

Prokurör Kelly Kruusimägi: „Politsei sai 2020. aasta novembris mitu päeva pärast võimaliku kuriteo toimumist lahangu teinud eksperdilt teate, et surnukehal on noahaav. Paraku polnud siis enam võimalik nii-öelda kuumadel jälgedel töötada, sündmuskoht oli muudetud (*Vladimir oli korterit koristanud – EE*). Kahtlustatavana ülekuulamisel rõhus mees hädakaitsele. Kellegi kinnipidamiseks kauem kui 48 tundi ei piisa ainult põhjendatud kuriteokahtlusest, vaid selleks peavad olema ka seaduses sätestatud alused – oht hakata menetlusest kõrvale hoidma või uute kuritegude toimepanemise risk. Hinnates nii esmaseid kogutud tõendeid kui ka mehe varasemat puhast tausta, ei olnud piisavalt kindlat infot, et kummagi aluse järgi vahistamist taotleda. Mõned kuud hiljem pani sama mees toime uue raske kuriteo. Sellega sai selgeks, et vaatamata varasemale puhtale taustale ja järjekordsele hädakaitse väitele ei ole tema seaduskuulekus ja versioonid juhtunust usutavad.“

„Tuleb olla hea inimene“

Alesja ütleb, et kõige tähtsam, mida ema talle õpetas, oli see elu, mida nad elasid Väike-Ameerika tänavas. „Tegime koos süüa, koristasime, ema õpetas mulle, et teisi tuleb aidata, nii nagu tema aitas invaliidist naabrit. Et tuleb olla hea inimene.“